СВІТ 02.02.2026 | Олександра Сітенко

Статус стосунків: відкриті

Глобальний Південь показує іншим державам, як реагувати на агресивну поведінку США

Напад США на Венесуелу знаменує собою радикальну зміну світового порядку, наслідки якої поки неможливо передбачити. Адже США порушили не тільки суверенітет держави, а й сам світовий порядок, заснований на суверенній рівності. Експерти говорять про «імперські пориви» і повернення сфер впливу, тобто світу, де наддержави ухвалюють рішення, а менші держави мусять підкорятися. Варто відзначити тенденцію, яку втручання США в Венесуелу тільки посилило: держави Глобального Півдня, що розвиваються, почали відстоювати свої інтереси більш впевнено, стратегічно і скоординовано. Не через відкриту конфронтацію, а за допомогою гнучкості, адаптації, диверсифікації і точкової протидії. Далеко не всі країни Глобального Півдня відкрито осудили напад США на Венесуелу, але занепокоєння подіями в Південній Америці висловили всі. З цих подій очевидно, як легко тепер стало використовувати військову силу для просування інтересів без урахування фундаментальних принципів міжнародного порядку і як мало можливостей діяти (особливо воювати) у них самих.

Саме тому дедалі більшого значення набуває стратегія дипломатичного стримування. В цьому сенсі Латинська Америка явно шукає прагматичного компромісу зі США, як у випадку Колумбії. Торік Дональд Трамп і колумбійський президент Густаво Петро вели запеклі словесні бої. Після нападу США на Венесуелу, коли Трамп погрожував також Колумбії, напруга тільки зросла, але після телефонної розмови між ними суперечки почали вщухати. Зараз колумбійський президент готується до особистої зустрічі з Трампом у США. Перехід від публічної конфронтації до прямого діалогу – ознака свідомого стримування в умовах асиметрії сил: напругу треба перевести в контрольоване русло, а саме в персоналізований дипломатичний формат, щоб уникнути подальшої ескалації.

Таку позицію можна

Крім Колумбії, в поле зору адміністрації США потрапляли Куба та Мексика, на

розцінювати як тверезу подвійну стратегію: деескалація при одночасному чіткому ствердженні суверенітету

адресу яких звучали доволі різкі висловлювання. Куба відреагувала на це виважено: висловила готовність до діалогу й зацікавленість в поліпшенні відносин, але водночас наголосила на важливості принципів рівності і взаємної поваги. Політичні поступки були категорично виключені. Таку позицію можна розцінювати як тверезу подвійну стратегію: деескалація при одночасному чіткому ствердженні суверенітету.

Президентка Мексики Клаудія Шейнбаум обрала більш прагматичний курс. Вона відповіла на тиск з боку Вашингтона вибірковою адаптацією. В ключових питаннях безпекової і торговельної політики вона свідомо пішла на поступки, зокрема посилила боротьбу з контрабандою і підвищила мита на китайський імпорт, щоб уникнути можливої ескалації. В інших же сферах зробила протилежне: продовжила судову реформу, яку критикували США, та збільшила енергетичні субсидії для Куби. Також мексиканський уряд чітко осудив втручання США в справи Венесуели. Тобто Мексика веде виважену політику дипломатичної адаптації: обмежені поступки при одночасному збереженні політичної автономії. Чи стійка ця стратегія в довгостроковій перспективі, поки незрозуміло, не останньою чергою через непередбачуваність поведінки Трампа.

Інші наддержави, такі як Китай і Росія, навряд чи мають можливість і бажання виступати надійними військовими противагами в західній півкулі. Вони не мають там ні військових баз, ні чітких зобов'язань надавати допомогу у вигляді військового втручання. Допомога Росії Венесуелі обмежилась політичною підтримкою і наданням зброї та ППО. Отже, деескалація та діалог зі США при збереженні простору для маневру – цілком раціональний варіант для латиноамериканських держав.

Подібна картина і в Індії. Нью-Делі відреагував на напад США на Венесуелу надзвичайно стримано, обмежившись висловленням «глибокої стурбованості», що викликало гостру критику всередині країни. Опозиція попередила, що це небезпечний прецедент, бо не факт, що все обмежиться Венесуелою: те, що сталося там, може статися з будь-якою іншою державою, навіть з самою Індією. Власне, тому Глобальний Південь поєднує дипломатичну гнучкість зі свідомою диверсифікацією політичних і економічних відносин. Це можна порівняти з багатовекторною стратегією, яку

центральноазіатські держави в зоні впливу Росії та Китаю успішно практикують уже десятиліттями. Індія теж яскравий приклад: вона підтримує стратегічні відносини зі США, але при цьому тісно пов'язана з Росією в галузі оборонної політики. Крім того, Нью-Делі готується укласти угоду про вільну торгівлю з ЄС і посилює співпрацю в галузі безпеки, включно зі сферою озброєння, з європейськими державами, такими як Німеччина.

В Латинській Америці теж можна бачити схожі тенденції. Недавнє підписання угоди між ЄС і МЕРКОСУР (після більш ніж 20-річних переговорів) не випадково припало на період, коли і ЄС, і південноамериканські держави опинилися під тиском торговельної та митної політики США. З тієї самої причини Колумбія в 2025 році приєдналася до китайської ініціативи «Пояс і шлях». Президент Колумбії, який недавно відвідав Саудівську Аравію, Катар і Єгипет, пояснив стратегічну логіку: шлях Латинської Америки полягає не в приєднанні до якогось блоку, а в створенні власного автономного центру розвитку. Тому диверсифікація зовнішніх відносин має бути провідною стратегією Глобального Півдня для зменшення залежності і зміцнення політичної автономії в нестабільному світі.

Кілька африканських держав відреагували на напад США не відкритою конфронтацією, а символічним і політично значущим дистанціюванням

Найбільш яскраво продемонструвала протидію Африка. Кілька африканських держав відреагували на напад США не відкритою конфронтацією, а символічним і політично значущим дистанціюванням. Так, правляча партія ПАР осудила агресію проти Венесуели, а представник ПАР в ООН розкритикував США за порушення основоположних принципів Статуту ООН і наголосив на важливості суверенітету, невтручання та дипломатичного вирішення конфліктів. Цю позицію підкріпили спільними військово-морськими навчаннями з кількома країнами БРІКС, серед яких Росія, Китай і Іран, біля південноафриканського узбережжя. Командувач південноафриканської спільної оперативної групи заявив на церемонії відкриття, що ці маневри – не просто військові навчання, а політична декларація про наміри поглибити співпрацю в дедалі складнішій морській сфері. На тлі цього не виключено, що в майбутньому БРІКС зміцнить позиції в галузі безпеки, не обов'язково як військовий

союз, а як прояв стратегічної автономії від Заходу.

Ґана – ще один приклад самодостатності. Попри те, що ця країна традиційно підтримує тісні відносини зі США, Аккра висловила чіткі застереження проти односторонніх воєнних дій і попередила про небезпечний прецедент, що ставить під загрозу безпеку менших держав. Аналогічні аргументи наводив і Африканський союз, який, як єдина регіональна організація, має узгоджену спільну позицію. Рішучість африканців порівняно з іншими можна пояснити тим, що багато держав континенту роками свідомо розширюють безпекову та економічну політику. Китай став головною економічною силою для Африки, а Росія збільшує свою військову присутність і поглиблює співпрацю в галузі безпеки. На тлі цього Москва готується до вже третього саміту «Росія – Африка». Це привілейований формат співпраці, якого Москва досі дотримувалася тільки з центральноазіатськими сусідами.

Дії США трохи нагадують політику канонерських човнів XIX століття, але нині світ інший структурно. Існування класичних сфер впливу передбачає пасивність [менших] держав, але саме це дедалі частіше не відповідає дійсності, що доводять країни Глобального Півдня. Вони дипломатично гнучкі й адаптивні, свідомо застосовують стратегічне хеджування та співпрацюють з кількома наддержавами одночасно без тривалої прив'язки до будь-якої з них.

Наратив про сфери впливу, серед іншого, недооцінює роль регіональних організацій, таких як АСЕАН, МЕРКОСУР, Африканський союз, Шанхайська організація співробітництва, а також надрегіональних об'єднань, таких як БРІКС. Вони дедалі частіше беруть на себе роль колективних платформ, які пом'якшують зовнішній тиск, дають меншим державам простір для переговорів і здатні помітно ускладнити домінування наддержав. Глобальний Південь – це не однорідний блок і не просто поле геополітичного суперництва. Навпаки, багато держав використовує хаос і фрагментацію міжнародного порядку, щоб упевненіше артикулювати й відстоювати свої інтереси. Операція США може стати актом домінування в короткостроковій перспективі, але в довгостроковій – прискорити саме ті процеси, що призведуть до більш плюралістичного і менш ієрархічного світового порядку.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Олександра Сітенко

Д-р Олександра Сітенко (Alexandra Sitenko) - незалежна політична консультанта і дослідниця з Казахстану.